

jek je imala pred očima ostvarenje spomenutog gesla Hrvatskoga katoličkog pokreta u Istri. Na monografiji sam intenzivno radio tri godine, s manjim prekidima, uz napomenu da sam dio građe koja se odnosila na Milanovićevo djelovanje od 1945. do 1954. obradio ranije.

■ **Milanović je mnogo pisao, no o njemu se jako malo do sada pisalo. Zašto je tomu tako?**

Konstataciju iz pitanja kako se o Milanoviću malo pisalo danas bih ispravio: malo i premalo s obzirom na njegovu ulogu u istarskoj i hrvatskoj povijesti 20. stoljeća. Razlozi mogu biti katkad »prirodni strah« povjesničara od pisanja o osobama čiji je trag u suvremenim zbivanjima svjež, čiji su suvremenici i suradnici živi. Ne treba zanemariti i dostupnost i stanje izvora o Milanoviću. Zato moram istaknuti da mi je pokojni mons. Antun Hek, kao Milanovićev nasljednik na mjestu predsjednika IKD-a »Juraj Dobrila«, velikodušno otvorio odaje arhiva spomenutog društva u kojem je bila pohranjena i osobna arhiva mons. Milanovića. Bez toga pisanje monografije o Milanoviću bila bi samo »pobožna želja«. Ako se mala historiografska produkcija o Milanoviću može i opravdati nizom razloga, opravdanja za nespominjanje ovog velikana u udžbeničkoj literaturi nema.

»DRŽAVNE GRANICE ODREĐUJU SE ZA STOLJEĆA, DOK SE REŽIMI MIJENJAJU«

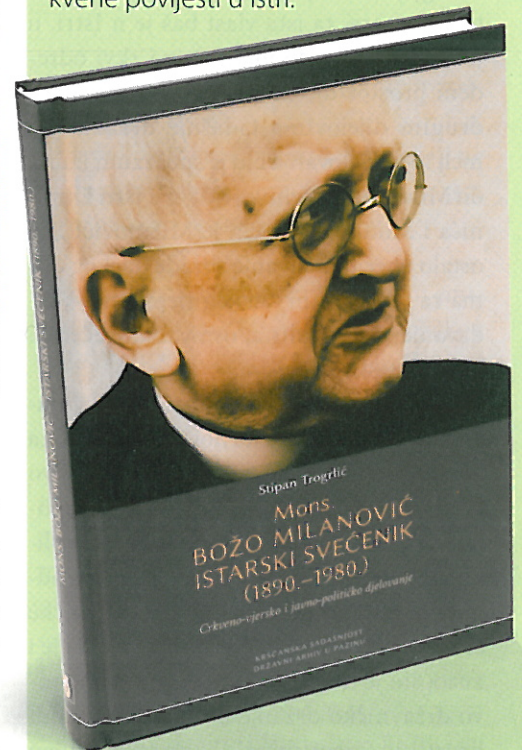
■ **Božu Milanovića najčešće se stavlja u kontekst političke situacije u kojoj je nakon Drugoga svjetskog rata pregovarao da se Istra pripoji matici Hrvatskoj, a ne Italiji. Kako vi kao povjesničar gledate na tu njegovu ulogu?**

U Milanoviću su odjekivale Dobriline riječi da ga majka nije rodila da bi zatajio svoju milu narodnost. I u trenucima najvećega političkog zauzimanja, kad se činilo da je političar progutao svećenika, Milanović je ostao vjeran svom pozivu. Nije imao dileme prihvatiti suradnju s NOP-om i komunističkom vlašću kad mu je postalo jasno da se radi o snagama koje su jedine kadre realizirati san istarskih domoljuba od kraja 19. st. o sjedinjenju Istre s maticom Hrvatskom.

Na pomalo provokativno pitanje belgijskog novinara Waltera Eberharda kako se on kao katolički svećenik radije priklonio komunističkoj Jugoslaviji nego katoličkoj Italiji odgovorio je poznatim, gotovo antologijskim riječima: »Državne granice određuju se za stoljeća, dok se režimi mijenjaju, a pod Italijom je u opasnosti opstanak našeg naroda.«

■ **Kakav je bio Milanovićev odnos prema državnim strukturama? Unatoč politici koju je tadašnja vlast na čelu s Titom**

U izdanju Kršćanske sadašnjosti i Državnog arhiva u Pazinu izašla je monografija »Mons. Božo Milanović (1890.–1980.), Crkveno-vjersko i javno-političko djelovanje«. Autor je toga izvanrednog djela dr. sc. Stipan Trogrlić, jedan od najboljih poznavatelja crkvene povijesti u Istri.

Monsinjur Božo Milanović, svećenik Tršćanske i Koparske biskupije, profesor, znanstvenik, kulturni i javni djelatnik, nema sumnje, jedan je od značajnijih, a možda i najznačajniji Istranin 20. stoljeća. Unatoč tome o Milanoviću nećemo naći ni retka u udžbenicima povijesti. Isto tako, ni trideset godina nakon njegove smrti, nemamo ne samo neke kompleksne monografije, nego ni ozbiljnog znanstvenog članka koji bi pokušavao obuhvatiti život i djelo ove osebuje osobe istarske društveno-političke, crkveno-vjerske i nacionalne scene prošlog stoljeća.

Ona knjiga stoga predstavlja jedinstveno bio-bibliografsko djelo o Boži Milanoviću, neslomljivom u progonu, odlučnom u borbi za hrvatski identitet Istre i njezino uključivanje u Hrvatsku u vremenu crtanja granica.